

EL COMPROMÍS CÍVIC I INTEL·LECTUAL D'ARMAND QUINTANA EXPLICAT PER ELL MATEIX¹

MONTSE CARALT I SAGALÉS
Universitat de Vic

Intellectual and civic engagement. Armand Quintana explained by himself.

L'escriptor Armand Quintana i Panedas (Manlleu, 1921 – Vic, 2005) al llarg de la seva vida va desenvolupar una dilatada i extensa trajectòria cultural que fins ara ha estat poc estudiada. A partir de la transcripció fragmentària de l'arxiu sonor *Autobiografia i missatge pòstum d'Armand Quintana i Panedas*, conservat al fons Fonoteca Històrica Jaume Font de l'Arxiu Nacional de Catalunya, aquest treball analitza la trajectòria de l'autor i, entre d'altres coses, el presenta com a col·laborador actiu de la revista *Inquietud* (1955-1966), com a professor de català i agitador social i com a membre fundador del Cineclub de Vic, de la revista infantil i juvenil *Cavall Fort* i de la Delegació d'Òmnium Cultural a Osona.

Paraules clau: Franquisme, postguerra, Òmnium, ensenyament, Armand Quintana.

*The writer Armand Quintana Panedas (1921-2005) throughout his life developed a long and extensive cultural trajectory that until now has drawn no scholarly attention. From the transcript of the audio *Autobiografia i missatge pòstum d'Armand Quintana i Panedas*, kept in the Fonoteca Històrica Jaume Font of the Arxiu Nacional de Catalunya, this paper wants to bring to light the literary career of the author and present him as an active collaborator of the magazine *Inquietud* (1955-1966), as a teacher of Catalan language, as a social activist, as well as a founding member of the film club of Vic, of the journal for young children *Cavall Fort* and of the Delegation of *Òmnium Cultural* in Osona.*

Keywords: *Franco regime, post-war period, Òmnium, catalan teaching, Armand Quintana.*

Realment no em desagradaria gens de tornar a viure en el cos d'una altra persona. Ara bé, hauria de ser un català perquè jo sóc dels que sento el país i si em fessin néixer, posem per cas, a Mèxic, de segur que m'enyoraria.

Armand QUINTANA.
«Mentrestant, gavina».
A l'ombra del semàfor (2001)

Al fons Fonoteca Històrica Jaume Font de l'Arxiu Nacional de Catalunya es conserva un enregistrament sonor que porta per títol *Autobiografia i missatge pòstum d'Armand Quintana i Panedas* i que ens dóna a conèixer de primera mà la història de l'autor narrada per ell mateix. Al llarg del present treball se'n citaran alguns fragments que ens permetran d'entrar a la vida de l'escriptor gràcies al propi record, tot complementant-ho i comparant-ho amb diverses fonts documentals i orals.

1. El present treball està elaborat en el marc del Grup de Recerca Consolidat «Textos literaris contemporanis: estudi, edició i traducció» de la Universitat de Vic. Grup reconegut per la Generalitat de Catalunya (2009 SGR 736).

L'escriptor, professor de català i activista cultural Armand Quintana i Panedas va néixer l'any 1921 en una família dedicada a l'agricultura i a la ramaderia de Manlleu.

De petit estudià comerç al col·legi La Salle de Manlleu fins a l'any 1936, quan a causa de la Guerra Civil es va haver de tancar l'escola. Aquell mateix any també morí el seu pare i, al cap de poc temps, el seu germà gran s'exilià a França, fet que portà represàlies a Quintana i a la mare, als quals confiscaren els terrenys agrícoles per no confessar el paratge del desertor. Les conseqüències foren immediates. Sense camps no es podia alimentar el bestiar i sense bestiar no hi havia ni negoci ni aliment.

*Aleshores quan va venir la pitjor època en què va venir aquella fam que va durar tant, nosaltres per poder subsistir havíem d'anar a robar, de nits, productes que es produïen en els mateixos camps nostres que ens havien requisat.*²

Passada la guerra, Quintana reprenué els estudis i féu el peritatge mercantil a l'Escola d'Alts Estudis Mercantils de Barcelona, però no l'arribà a completar. Quan el germà gran tornà de l'exili es posà a treballar en un magatzem de gra. Aleshores Quintana i la seva mare vengueren el negoci ramader que ja es trobava a la deriva i ell es posà a treballar d'administratiu en una oficina de Manlleu, i així la família tirà endavant durant l'època de la dura postguerra. *En aquesta època de la postguerra ens vàrem començar d'adonar que els vencedors no ens portaven cap mena de benefici sinó molt al contrari.* A la meitat dels anys quaranta, en plena postergació absoluta de la llengua i la cultura catalanes, un grup d'amics joves, en el qual hi havia Quintana, consternats per les circumstàncies repressives del règim, creà una penya que organitzaria diversos actes encaminats a la dissipació de preocupacions. S'anomenaren la penya Trukof. El nom provenia de «truc», en referència a un acte organitzat pels afiliats al Movimiento en què feren venir un fals hipnotitzador a Manlleu, amb un sufix de sonoritat russa. Entre les principals reivindicacions de la penya Trukof hi hagué la protesta davant tot allò que ofegava les llibertats dels joves i, sobretot, davant la prohibició de la utilització de la llengua catalana. Va ser així com aquest grup, esquivant els impediments de la censura, enginyà la manera d'imprimir els programes de les activitats que organitzava —pedalades, teatre, futbol, etcètera— en català. Estava totalment prohibida la impressió de qualsevol text en català. No obstant això, la poesia en català era tolerada. La penya Trukof començà a imprimir tots els programes en vers i, més tard, els textos es publicaren en xampurrejat. La iniciativa, irònica alhora que reivindicativa, destil·la la implicació d'Armand Quintana en tot allò que motivava la causa pel català. L'any 1949, amb vint-i-vuit anys i acabat de casar per primera vegada, se n'anà a viure a Vic, on traslladà el seu taller d'acabats metàl·lics, un petit negoci que havia endegat a Manlleu.

2. *Autobiografia i missatge pòstum d'Armand Quintana i Panedas.* Fons Fonoteca Històrica Jaume Font, Arxiu Nacional de Catalunya. A partir d'ara, els fragments de l'autobiografia transcrits al llarg del treball apareixeran en lletra cursiva. Les citacions de l'autobiografia respecten la sintaxi, la morfologia i el lèxic originals.

Quintana es va trobar amb una ciutat que s'esforçava per aconseguir la recuperació, encara en un horitzó llunyà, de l'ambient cultural i intel·lectual d'abans de la guerra, i també amb la il·lusió d'algunes persones que es movien motivades per inquietuds de renovament. L'any 1945 s'havia constituït l'Agrupació d'Artistes de Vic, una associació que vetllava per la continuïtat dels qui havien estudiat a l'Escola Municipal de Dibuix i que disposava d'una sala per a exposicions i conferències de caràcter cultural. L'any 1949 el grup artístic Els 8 ja mostrava el seu IV Saló a les dependències de l'Agrupació d'Artistes, on s'intuïa, per part d'alguns membres del conjunt, cert interès cap al nou corrent artístic de la pintura abstracta.³ Ens trobàvem, doncs, a les portes dels anys cinquanta.

Els primers anys de la meua estada a Vic vaig treballar molt de valent perquè em convenia d'ampliar una mica el taller i, per tant, em convenia de fer els diners necessaris per poder portar a terme aquesta ampliació. Vaig sortir poquíssim de casa i potser em vaig passar tres o quatre anys treballant molt, sortint poc, però en canvi, també, llegint molt. Fins que, en un moment determinat, un dels amics que ja coneixia d'abans, en Bonaventura Selva, em va dir «és qüestió de que et comencis a integrar en tota una colla de coses». I un altre amic, també, en Jordi Ralló, em va portar a una tertúlia que hi havia diària després de dinar i que durava fins a dos quarts de quatre (allà dinàvem aviat).

Es tractava de la tertúlia que es portava a terme al cafè La Granja, situat al Passeig de Vic, que esdevingué un lloc de trobada diària des d'on s'articulaven algunes propostes culturals, com els salons d'Els 8, i debats de temàtica molt diversa. El grup de tertulians que s'hi aplegava cada dia —la majoria dels quals eren autodidactes i molt pocs tenien formació universitària— va ser batejat amb el nom d'Els Savis de la Granja.

D'altra banda, des de l'any 1944 s'organitzava el certamen literari de Cantoni-gròs, aixoplugat per la parròquia del poble i pel bisbat de Vic, que creà interessos i estímuls literaris a la joventut de la capital osonenca. Cap al 1951 hi hagué la iniciativa de publicar, per part dels seminaristes Josep Riubrogent, Josep Esteve, Josep Junyent, Josep Grau, Ramon Cotrina, Antoni Pous i Segimon Serrallonga, que aleshores estudiaven al Seminari de Vic, un recull de poemes titulat *Estudiants de Vic 1951*, encapçalat per una carta-pròleg de Carles Riba.

Al cap de quatre anys sortia la revista *Inquietud*, una publicació impulsada per Joan Furriols, Josep Brugaya i Joan Roca i Ylla, membres d'Els 8, i pel ceramista Jaume Clotet. Motivats per les expectatives de renovament van fer realitat el suggeriment de l'artista Josep M. Selva i Villaret (Vic, 1922 – Lleida, 1955): crear una

3. Full de mà que informa del IV Saló d'Els 8, celebrat a la sala de l'Agrupació d'Artistes de Vic del 23 de desembre de 1948 al 9 de gener de 1949. L'artista Josep M. Selva presentà sis pintures a l'oli, tres d'aquestes sota el títol «pintura abstracta». El text que presenta el programa de mà, signat com a «Els vuit han dit», manifesta la cerca de noves formes expressives, allunyades del paisatge estàtic, reemplaçant la convencionalitat d'un taller de pintura per un laboratori experimental: «L'art deu ésser expansió i nosaltres la fem néixer d'un esclat sorprenent; brillant com l'explosió atòmica. Esclat que provoquem en el laboratori de psicologia experimental en construcció; consistent en l'agrupació d'elements heterogenis en equilibri inestable.»

revista moderna que es desenvolupés al marge de l'art conservador.⁴ En l'editorial del primer número es feia una declaració de principis: «*Sería de gran responsabilidad para Vich permanecer al margen del esfuerzo en que tanto laboran todos los estamentos para ayudar a la difusión del verdadero arte*».⁵ Bonaventura Selva, germà de Josep M. Selva, per acord dels joves artistes, es va fer responsable de la publicació. El 6 d'agost de 1955 sortia el primer número d'*Inquietud* amb un primer editorial que manifesta la interrelació entre les diverses arts i, ja d'entrada, s'hi destaca un artista plàstic, com Joan Miró, i un poeta, Miquel Martí i Pol, qui havia agafat embranzida després de guanyar el premi Óssa Menor l'any 1953 amb el poemari *Paraules al vent*. Es tracta d'un número que comença amb un article del seminarista Josep Junyent titulat «J. V. Foix, poeta surrealista» i que acaba amb la crida «Renovación, señores, que con parar el reloj no se para el tiempo». Bonaventura Selva i els joves redactors portaren la revista al certamen literari de Cantonigròs, que se celebrava el 14 d'agost d'aquell mateix any, on causà impressió, tant pel contingut com perquè hi havia dos articles escrits en llengua catalana. Aquest encontre fructificà amb contactes que afavoriren la integració de col·laboracions, com ara Joan Triadú, que publicaria, signat des de Cantonigròs, «Reflexions sobre la poesia catalana» al número 2 d'*Inquietud* (octubre de 1955). Aquestes col·laboracions convertien la revista en un suport plenament interdisciplinari.

«Un dia, a la impremta Bassols, vaig coincidir amb Bonaventura Selva. Ell volia accelerar la sortida d'un número d'*Inquietud* que duia retard i l'impressor, amb aquell to un pèl irònic que de vegades gastava amb els amics, li va contestar que si jo [Armand] no els donava pressa amb el material que els tenia encarregat, hi donarien l'empenta definitiva. El vaig agafar pel mot i m'hi vaig avenir. Pocs dies després el número sortia al carrer. En aquells moments Selva ja feia de director efectiu i s'ocupava també, molt personalment, de les altres feines de la revista. A partir d'aleshores jo entrava a *Inquietud*».⁶

Per l'article que Armand Quintana va publicar a la revista *Ausa* l'any 2000, en què recordava la relació que havia tingut amb *Inquietud* (amb motiu de ser declarada «Peça de l'any» per part dels Amics dels Museus d'Osona el 2000), i per una carta que Miquel Martí i Pol envià a Quintana,⁷ podem deduir que Quintana va entrar a formar part de la redacció a partir del número 6 (agost de 1956). No serà, però, fins al número 9 (abril de 1957) que apareixerà el primer escrit signat

4. Segons Joan Furriols, en una entrevista amb l'autora de l'article (març de 2011), la revista *Inquietud* pretenia portar a terme el pensament de Josep M. Selva. El mateix Furriols, a l'article «José Mª Selva y los "8"», publicat al número 3 d'*Inquietud* (desembre de 1955), manifesta: «*Inquietud hereda su pensamiento y su esfuerzo trabajando por su ideal*». Josep Brugalla, en una entrevista concedida el maig de 2011, explica que la idea de fer una revista va sortir del grup que es reunia sovint a casa del pintor Selva (J. Furriols, J. Brugalla, J. Roca Ylla i J. Clotet) i que va prendre la direcció que havia suggerit Josep M. Selva quan encara era viu.

5. «Editorial». *Inquietud*, núm. 1 (agost de 1955), p. 1.

6. QUINTANA, Armand. «La revista *Inquietud*». *Ausa* [Vic], núm. 145 (2000), p. 256.

7. Carta de Miquel Martí i Pol enviada a Armand Quintana. Carta del Fons privat Pilar Cabot. Agraïxo a la poeta Pilar Cabot tota la documentació que m'ha deixat per complementar aquest estudi.

en nom seu. Es tracta d'un poema titulat «Abstracció», acompanyat per un dibuix de l'artista «abstracte» Paul Klee.

Un jorn —no sé pas quan—
un tros —no sé pas quin— del meu cervell
s'isolarà dels altres
i sense fre
cavil·larà tot sol.
Anirà a la recerca de noves geometries,
ales de papallona,
i matèria increada
de contorns inconcrets.
Farà sorgir d'un univers caòtic
—d'explosions siderals—
irisacions vivíssimes
i accidentades fórmules
de teories d'Einstein.
Davallarà als abims
obsessionats
de tots els mars coberts de cendra i fosca;
amb horitzons ressecs
de carcasses d'insectes,
d'estructures metàl·liques
i daurades garberes
en ordenat desordre amuntegades.

I serà un jorn ben ple de somnis grocs.⁸

Els articles que apareixen signats per l'autor a *Inquietud* són els següents: «Del jazz i de l'època» (núm. 11, desembre de 1957, p. 2), «Arte en las fotografías de Miquel Salomó» (núm. 17, febrer de 1960, p. 11), «La Poesía Vigatana» (núm. 20, octubre de 1960, p. 10), la crònica «Chejof y Elmer Rice interpretados por Santiago Forn» (núm. 20, octubre de 1960, p. 14) i «Consideraciones sobre la poesía española» (núm. 22, agost de 1961, p. 6). Quintana també va donar suport econòmic a la revista amb els anuncis de «Galvanotecnia Quintana», a partir del número 10 (juliol de 1957). Així mateix, s'ha de tenir en compte que les diverses ressenyes bibliogràfiques i els editorials d'*Inquietud* eren redactats pels col·laboradors, entre ells Quintana, però no estan signats, fet que ens impedeix d'identificar-ne l'autoria.

És per aquelles mateixes dates, a finals de l'any 1957, quan Armand Quintana, juntament amb altres membres que participaven a les tertúlies d'Els Savis de la

8. QUINTANA, Armand. «Abstracció». *Inquietud* [Vic], núm. 9 (abril de 1957), p. 7.

Granja i amb diverses persones interessades en el camp cinematogràfic, es va replantejar la manera de promoure una iniciativa que afavorís el diàleg entre els assistents. El mateix Quintana ens explica la idea essencial de muntar un cineclub:

Aleshores en aquells moments en què es necessitava permís —encara que moltes vegades no el demanéssim—, però segons a qui sí que el donàvem; però bé, es necessitava permís per reunir-se més de tres persones, ens vàrem adonar que hi havia una possibilitat que havíem de mirar de quina manera també la podíem tirar endavant. Era la creació d'un cineclub. Un cineclub en el qual preteníem fer fòrum a cada sessió.

El cineclub es va fer realitat gràcies al paraigua eclesiàstic del bisbe Ramon Masnou de Vic, qui va donar-hi el vistiplau.⁹

Bé, doncs, vàrem arribar a crear el Cineclub i aquell Cineclub que es va crear l'any cinquanta-cinc [en realitat, 1958] avui encara funciona. Hem de dir que era una tribuna que ens va permetre de començar a fer sortir altra vegada la paraula «llibertat». A través d'aquesta paraula vàrem anar desenvolupant tota una colla d'idees perquè el fòrum que es feia, que es feia després de la pel·lícula. Bé, primerament es feia una presentació però després es feia el fòrum juntament amb el públic i el públic hi podia intervenir. I allà s'hi anava parlant de tot. Teníem permís i val a dir que, a part de que venia un representant diguem-ne governamentatiu a cada sessió, que nosaltres no sabíem mai qui era. Però que alguna vegada s'havia donat a conèixer per advertir-nos que algunes coses com les que s'estaven fent no es podien fer. Però generalment ho vàrem anar salvant. El Cineclub va anar eixamplant la visió que teníem del nostre propi món i va ser una eina política molt disputada perquè aleshores ja s'havien començat a formar grups polítics i cada un dels grups polítics quan, i segons el reglament del Cineclub s'havia de renovar la junta, cadascun dels grups polítics que ja començaven a circular intentava de formar part d'aquesta junta del Cineclub.

Paral·lelament a la gestió del Cineclub i a l'expectativa de crear cineclubs en altres poblacions amb la voluntat d'estendre l'escletxa de «llibertat» que oferien, Armand Quintana començà a fer classes de català.

Hi havia una gent que més o menys estàvem interessats per la literatura que ens vàrem plantejar la necessitat d'intentar fer cursos de català. El meu català jo l'havia après, com aquell qui diu, visualment. Però després em vaig procurar gramàtiques —que eren molt difícils de trobar. Em vaig anar preparant, més o menys, i així hi havia altra gent a Vic, tots més o menys escrivíem alguna cosa, que ens vàrem reunir i vàrem decidir a veure si podríem tirar endavant algun curs de català, no solament per nosaltres mateixos o per gent coneguda

9. Per saber més sobre la història del cineclub, vegeu YLLA-CATALÀ, Josep; PONCE, Santi. *La pel·lícula del Cineclub. Un capítol de la història de Vic (1958-2000)*. Vic: Eumo, 2001.

Armand Quintana, l'impressor Josep Bassols i Bonaventura Selva. Fotografia cedida per Núria Selva.

per nosaltres que els fèiem venir en els nostres domicilis, sinó per fer-ho d'alguna manera més o menys pública.

El primer curs de català es va dur a terme a les dependències de les congregacions marianes de Vic,¹⁰ al carrer Sant Sadurní. El professor que el va impartir va ser Josep Miquel i Macaya (Valls, 1907 – Vic, 1995).¹¹ Es va fer a porta tancada i hi participaren, segons els nombres que Quintana dona a l'autobiografia, una onzena de persones. Certament, el fet d'assistir a un curs de català i de tenir l'oportunitat d'aprendre la llengua pròpia va fer replantejar d'estendre les classes a tota la ciutadania. I allò que va començar en uns cursos de català a nivell més o menys

10. Es tractava de la Congregació Mariana de la Immaculada i Sant Lluís Gonçaga i de la Congregació Mariana de la Purificació de Maria i Sant Josep per a homes casats, situades totes dues a la mateixa seu: carrer Sant Sadurní, número 4, de Vic. Les congregacions marianes depenien del bisbe de la diòcesi. Ubicació localitzada a REIXACH, Modest. *Les entitats de Vic. Comissió cultural de la Societat Ausetana d'Estudis i Inversions*. Vic, 1975, p. 130.

11. Josep Miquel i Macaya (Valls, 1907 – Vic, 1995). Filòsof i escriptor, estudià a la Universitat de Lovaina (Bèlgica) i residí a Vic. Miquel i Macaya llegà la seva biblioteca, que compta amb més de trenta mil volums, a la biblioteca de la Universitat de Vic. Vegeu MIQUEL I MACAYA, Josep. *Història de la biblioteca*. Vic: Eumo, 1988.

particular per apaivagar les necessitats intel·lectuals d'uns quants es va convertir en una oportunitat divulgativa, de caràcter pedagògic, enfront del desconeixement general, a nivell literari i escrit, de la pròpia llengua.¹²

El següent pas va ser anar a veure el doctor Eduard Junyent, aleshores secretari del Patronat d'Estudis Ausonencs, per demanar-li si els deixarien fer cursos de català a la seva seu, el Temple Romà. El president d'aquesta institució cultural i científica fundada l'any 1952 era Josep Pratdesaba.¹³ Junyent, tanmateix, era considerat un home proper a les sensibilitats de caràcter cultural i catalanista: *Vàrem anar a trobar el doctor Eduard Junyent, que en aquest aspecte ell sempre s'havia exposat com el mateix Bisbe Masnou, que va ser capdavanter en aquesta qüestió.* La proposta va ser acceptada i l'any 1958 es va fer un curs de llengua i literatura catalana, emparat per la «Secció Literària» del Patronat d'Estudis Ausonencs. La carta que s'enviava als socis d'aquesta secció, i que ens permet datar aquest curs, era la següent:

«Benvolgut amic:

Ens plau comunicar-vos que, organitzat per la “Secció literària” del “Patronat d'Estudis Ausonencs”, s'inaugurarà el proper dia 6, a les 8 del vespre, al Temple Romà, un curset de Llengua i Literatura Catalana, per fomentar-ne l'amor i el coneixement, així com per donar un clar concepte de la riquesa i la importància del fet lingüístic i literari català.

Per això, en el present curset, a més de l'ensenyament de la gramàtica, es donarà una visió de la nostra literatura, presentant els autors més representatius de tots els dels temps.

Aquest curset, com hem dit, s'inaugurarà al Temple Romà, el dia 6 a les 8 del vespre, i en farà la presentació Mar. Eduard Junyent, Conservador del Museu Episcopal.

Les lliçons corresponents tindran lloc cada dijous al mateix local i de 8 a 9 del vespre. Després de l'acte inaugural, podran inscriure's al curset tots els que ho desitgin.

Sabent l'interès que sempre heu tingut per les nostres coses, no dubtem que us farà goig d'assistir-hi. Us agraïrem també ho indiqueu als vostres amics que puguin interessar-s'hi.

Fins dijous, doncs, en què us esperem a vós i als vostres amics,

Secció Literària
Patronat d'Estudis Ausonencs
Vic, novembre de 1958.»¹⁴

12. No hem trobat cap document que ens informi de la data d'aquests primers cursos.

13. Llibre d'Actes del Patronat d'Estudis Osonencs.

14. ABEV, Hemeroteca Local, capsa «Patronat d'Estudis Osonencs».

Vàrem fer les primeres classes al Temple Romà, que hi havia unes cadires fixes, però aquelles cadires les vàrem haver de doblar i encara teníem gent asseguda a terra.

Núria Albó, Joaquim Onyós, Joan Sunyol i Armand Quintana en foren els professors. No conservem cap document que ens permeti precisar el nombre de classes del curs; no obstant això, sabem que cada un dels professors en va donar més d'una i això vol dir que, com a mínim, es van fer vuit sessions. Tots ells eren autodidactes, així que feien una classe i, amb la repartició de lliçons, disposaven d'un mes per preparar la següent.

Vàrem començar a fer una feina de negres. Ciclostilar tot el que ens trobàvem que ens pogués servir per fer, no solament classes de català, sinó de tot el que tenia referència a la vida catalana i que ens a servís per a nosaltres per anar preparant a tota aquella gent que venia en els cursos. Alguns dels quatre professors que érem en els primers cursos no varen continuar fent classes de gramàtica perquè deien que no els anava prou bé fer classes de gramàtica, però un parell sí que vàrem continuar. La Núria Albó, per exemple, i jo mateix. Ella com que feia classes també a molts col·legis, doncs anava molt bé perquè es preparava ella mateixa i al mateix temps intentava de fer alguna classe en el col·legi a on treballava. Això era molt difícil en aquell moment.

Es conserva un full de mà que ens informa sobre un «Curs de Llengua i Literatura Catalana 1959-1960»,¹⁵ el qual ens certifica que es tornà a organitzar el curs que gaudí de tanta participació. S'encarregà de la inauguració Ermengol Passola i Badia,¹⁶ feta el dia 8 d'octubre de 1959 al Temple Romà. Ens sembla interessant de remarcar, per les relacions naturals que s'estableixen, que Ermengol Passola, tal com diu Joan Triadú a *Memòries d'un segle d'or*, havia estat un dels activistes més implicats a fer possible el concurs literari de Cantonigròs¹⁷ i, també, havia procurat de tenir contacte amb els redactors de la revista *Inquietud* per anunciar el seu negoci, Mobles Maldà, a les seves pàgines i així afavorir econòmicament la publicació.¹⁸

15. Full de mà que informa del «Curs de Llengua i Literatura Catalana 1959-1960», Patronat d'Estudis Osonencs, Octubre de 1959. Arxiu del Patronat d'Estudis Osonencs.

16. Ermengol Passola i Badia (Barcelona, 1925–2009). Molt vinculat a Joan Triadú i Font, Joan Ballester i Canals i Josep Espar i Tícol, entre d'altres, fou un dels capdavanters en l'etapa de resistència cultural dels anys cinquanta. Prengué part activa en la creació i la continuïtat del Concurs de poesia de Cantonigròs (1944), de la llibreria Ona (1962) de llibres en català, i fou un impulsor de la Nova Cançó amb la creació de l'empresa discogràfica Edigsa (1961), en la qual participà, i posteriorment de Concèntric (1965).

17. Joan Triadú manifesta que Ignasi Bofill, Martí Mas, Ermengol Passola, Josep M. Vall i ell mateix feien possible el concurs literari de Cantonigròs. TRIADÚ, Joan. *Memòries d'un segle d'or*. Barcelona: Proa, 2008, p. 27.

18. Mobles Maldà s'anuncia de forma intermitent des del segon número de la revista (octubre de 1955). Coneixem el contacte entre Bonaventura Selva i Ermengol Passola gràcies al correu epistolar que es conserva, en què també se cita a Armand Quintana, al Fons privat Bonaventura Selva.

A l'octubre de 1960 es va fer el «IV Curs de Llengua i Literatura Catalana» al Temple Romà. Conservem el full del programa que informa de les diverses temàtiques que va tractar el curs: «Estudi comparat del català i el francès», «Ortografia i sintaxi» i «Conversació i Literatura».¹⁹ Maurici Izern i J. Miquel i Macaya n'eren els professors i Rosa Claveria, Joaquim Onyós i Armand Quintana hi apareixen com a auxiliars. El curs es feia cada dimecres de vuit a nou del vespre. No tenim constància documental de cadascun dels quatre cursos de llengua i literatura catalana, tot i saber-ne el nombre gràcies al programa informatiu del IV, ni tampoc de si se'n van efectuar més.²⁰

Armand Quintana també va introduir les classes de català al Lingua Club, una entitat dirigida per l'eclesiàstic Ramon Homs,²¹ on oferien classes de francès, anglès i alemany.²²

Em vaig entestar en què a dintre del Lingua Club s'hi havia d'ensenyar català també. Però hi havia una pega. I és que es feia als locals de Ràdio Vic, i els locals de Ràdio Vic eren del Movimiento. I és clar, ensenyar català en uns locals així... Però vaig anar a trobar el mossèn i li vaig dir «mossèn, miri, em sembla que hi hauria d'haver català en un lloc que se'n diu Lingua Club».

Mossèn Homs hi va estar d'acord i Armand Quintana donà classes de català a les dependències del Lingua Club i, alhora, del Movimiento. Aquesta relació forçada no durà gaire. Això em sembla que només va durar un curs perquè van dir que el Lingua Club s'havia de buscar un altre local perquè, doncs, hi havia unes raons que ho aconsellaven. Unes raons no especificades que Quintana relacionà amb les classes de català. Per aquest motiu decidí desmarcar-se del Lingua Club i no perjudicar l'entitat. Tanmateix, mossèn Homs assumí les conseqüències i Quintana també s'encarregà de buscar un local adient per a les classes del Lingua Club. Demanà al tinent d'alcalde de Cultura de l'Ajuntament de Vic, que aleshores era Miquel Furriols, si el govern local podia deixar la Casa Bojons, que en deien la Casa de Cultura i que era on havia quedat la biblioteca del Círcol Literari, per efectuar-hi les classes del Lingua Club i també les de català. El regidor li oferí el local de la Sección Femenina del Movimiento, el servei social femení, aleshores situat a l'antiga Llotja del blat,²³ ja que en aquells moments començaven obres a la Casa Balmes.

Però és clar, els locals on feien el servei social femení eren locals de Falange. I jo em vaig plantejar a veure si havia d'anar ensenyar català en un local de Falange. Però ben rumiat, ben rumiat, vaig pensar que si em deien d'anar-ne ensenyar a l'infern també hi hauria anat. I, doncs, me'n vaig anar a ensenyar

19. Full amb el programa del «IV Curs de Llengua i Literatura Catalana». Fons privat Pilar Cabot.

20. Si els cursos es portaven a terme anualment i sense cap interrupció, podríem pensar que seguiren la cronologia següent: 1957-1958, 1958-1959, 1959-1960 i 1960-1961.

21. El nom de l'eclesiàstic me l'ha facilitat la poeta Pilar Cabot.

22. Sabem que el Lingua Club oferia classes de francès, anglès i alemany gràcies a unes notes en forma d'esbós que Armand Quintana va deixar escrites en uns folis solts. «Petita història sobre ensenyament català comarca Osona». Full solt. Fons privat Pilar Cabot.

23. Ubicació facilitada per Pilar Cabot.

català als locals del servei social femení. Només que allà passava una cosa. A Vic fa molt fred i aquells locals els escalfaven amb unes estufes elèctriques que el dia que es feien classes de català les estufes elèctriques desapareixien. I no solament desapareixien les estufes elèctriques, sinó que generalment, a la pissarra, hi trobàvem unes frases de doble sentit que s'anaven inventant i que, naturalment, ja ens vàrem adonar que estaven fetes contra la gent que feïem els cursos de català allà dins. Però nosaltres no vàrem afluixar. No, no. No vàrem afluixar i vàrem anar fent el curs de català allà. Hi anàvem amb abric. Això una vegada ho vaig explicar a en Joan Triadú i en Joan Triadú em va dir: «És que us han declarat la guerra freda!». Això de la guerra freda, en aquells moments, estava molt en voga. Doncs bé, això va funcionar en aquell local fins que es varen acabar les obres de la Casa Balmes.

La Casa Balmes, també coneguda com la Casa Bojons o Casa Fatjó, va ser adquirida pel Ministerio de Educación y Ciencia l'any 1958 i adaptada com a Biblioteca i Casa Museu Balmes. L'any 1961 es va obrir al públic, fet que ens ajuda a saber el període, sense poder-lo precisar, en què es van efectuar les classes de català a la Sección Femenina del Movimiento.²⁴

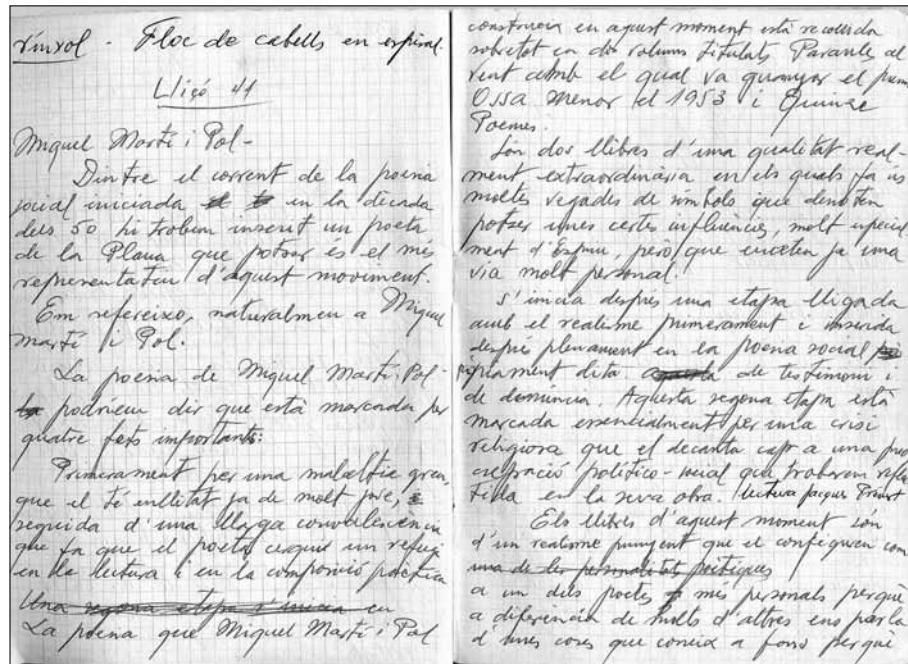
El 1961 va ser un any clau. L'11 de juliol quedà fundada legalment, tot i que constituïda dies abans, l'entitat Òmnium Cultural a Barcelona, amb l'objectiu de protegir i de promocionar la cultura catalana. Joan Triadú recorda, a *Memòries d'un segle d'or*, que diversos professors de català, com Eduard Artells, Josep Ibáñez, Jaume Vallcorba, Josep Tremoleda i ell mateix, es plantejaren la necessitat de crear un títol que permetés fer classes de català.²⁵ El dia 2 de juliol de 1961 es constituí, a casa de Josep M. de Sagarra, la Junta Assessora per als Estudis de Català (JAEC),²⁶ que s'encarregaria d'expedir i de certificar un títol de professor de català que valia per fer classes en centres o escoles. Quintana s'examinà el dia 8 d'octubre d'aquell mateix any per la JAEC i aconseguí el títol que garantia l'assoliment i la solvència d'uns continguts determinats de català.²⁷

24. Les dates de l'adquisició i de l'obertura de la Casa Balmes són extretes del llibret a cura d'Elvira MOLAS I PRADELL, *Biblioteca Popular Jaume Balmes-Vic, 1931-1981*, editat per la Diputació de Barcelona. A l'Arxiu Municipal de Vic es conserva un altre document, encapçalat amb el nom «Reunión del Patronato de la Casa de Cultura Jaime Balmes», del febrer de 1961, en què es precisa que en aquell moment s'estaven efectuant obres a l'immoble, i ens dóna la certesa que entre el 1958 i el 1961 es van dur a terme aquestes reformes.

25. TRIADÚ, *Memòries d'un...*, op. cit., p. 124.

26. La JAEC es constituí a la reunió que es va portar a terme a casa de Josep M. de Sagarra, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, i estava formada per Josep M. de Casacuberta, Ramon Aramon, Pere Bohigas, J. V. Foix, Josep Miracle, Eduard Artells i Joan Triadú. Poc després s'hi afegí Jaume Vallcorba. TRIADÚ, *Memòries d'un...*, op. cit., p. 125.

27. Certificat de la JAEC que conté la informació següent: Armand Quintana i Panedas «ha superat les proves efectuades el dia 8 d'octubre de 1961 per aspirants a l'ensenyament de català en el grau elemental amb qualificació considerada suficient pel tribunal examinador. Per tant, aquesta Junta Assessora per acord del dia 16 de desembre de 1961, li lliura el present certificat als efectes de l'exercici docent en el dit grau des d'aquesta data». Signat pel secretari Joan Triadú a Barcelona el 8 de gener de 1962. Fons privat Pilar Cabot.

Anotacions d'Armand Quintana per a les classes de català. Fons privat Pilar Cabot.

Una gent de Barcelona es va posar en contacte amb els que sabien que fèiem cursos una mica en forma de franc-tiradors de català, per veure si ens podíem ajuntar una mica, unificar-los, i es va crear el que es va conèixer, i encara ara, amb el nom de JAEC, que era la Junta Assessora per l'Ensenyament del Català. L'Institut d'Estudis Catalans no podia funcionar, però es varen organitzar uns cursos, alguns per correspondència i els altres per viva veu, per preparar gent que després poguessin preparar-ne d'altra perquè anessin sortint professors de català. Estaven organitzats, naturalment, per en Triadú, per en Josep Tremoleda, per l'Ibáñez [?], és a dir, per molta gent, que han sigut gent que han empengut aquesta vessant de la conscienciació catalana.

El primer any que es van muntar aquests cursos de la JAEC va ser l'any 61. No ens deien a on hi hauria l'examen fins el dia abans perquè no hi hagués cap prohibició ni res que s'hi assemblés. Sabíem que vindrien a examinar-nos alguns membres de l'Institut d'Estudis Catalans, encara que no funcionés, però funcionaven d'una manera clandestina. Però, és clar, la cosa ja no era com els primers anys del franquisme. I va passar una cosa molt curiosa. I és que, a través dels contactes que havíem tingut amb el Seminari de Vic —el Seminari de Vic va portar molta gent a examinar-se en aquests primers cursos—, al Seminari hi havia una persona que després, no des de després, ja des del

principi vaja, s'hi va integrar d'una manera total, que va ser en Josep Ruaix,²⁸ capellà. Aleshores estava estudiant. Ell, des de dintre, i nosaltres —jo mateix vaig ser nomenat, d'una manera o altra diguem-ho així, perquè no es podia nomenar de cap manera oficial, vaig ser nomenat delegat d'Osona per cercar alumnes—. I hi va haver unes temporades que entre els que portava en Ruaix a examinar-se (això es va anar fent cada any) i els que portava jo, que els ajuntàvem, en dúiem més que Barcelona. Els que sortien del Seminari anaven molt bé perquè després serien capellans que s'anaven escampant i que sabíem amb certesa que farien cursos de català. Aquesta preparació de professorat va anar molt bé. I nosaltres ens vàrem començar d'escampar per tota la comarca també.

Aleshores, amb la gent de Barcelona, és clar, vull dir que ells estaven en els centres de decisió, vàrem parlar que hi havia dues coses que calien. I era, primerament, tenir una gramàtica que ens servís per tots els cursos. I ens varen dir que trobarien la gent que la pogués fer. I efectivament. Vàrem posar fil a l'agulla i es va començar a fer el que després seria la gramàtica que se'n diria Signe.²⁹ I que va servir per aquests primers cursos, que eren molt elementals encara.

Josep Tremoleda s'ocupava de la gent procedent de les diverses comarques que anaven a fer els exàmens de la JAEC i que es convertirien en la nova xarxa de professorat.³⁰ Armand Quintana era l'encarregat de cercar alumnes de la comarca d'Osona capacitats per fer l'examen de la JAEC, fet pel qual establí contactes freqüents amb Josep Tremoleda.

L'altre aspecte que calia tirar endavant era una revista infantil en llengua catalana. El dia 1 d'octubre de 1961 es va signar l'acta fundacional de la revista *Cavall Fort* a Vic, aixoplugada sota el paraigua del bisbat de Vic. Els signants Ramon Fuster, Ricard Tusell, Josep Espart, Josep Tremoleda, Joaquim Ramis, Lucía Navarro, Núria Albó, Armand Quintana i Joaquim Onyós, es van reunir amb Josep Prat i Molist, que actuava com a apoderat i administrador del Secretariado Catequístico Diocesano. «*El Secretariado Catequístico Diocesano, recogiendo la sugerencia del Sr. Obispo, en su Carta-pastoral "Derechos de los niños y adolescentes", de común acuerdo con el Secretariado Catequístico de la Diócesis de Gerona*», s'encarregà de proveir els registres legals per a la publicació, tant per a l'edició com per a la impressió i distribució i els altres signants es responsabilitzaren del finançament, confecció, gestió, realització, distribució i administració.³¹

28. Josep Ruaix i Vinyet (Moià, 1940). Eclesiàstic, gramàtic i escriptor. Estudià la carrera eclesiàstica i la de magisteri al Seminari de Vic i a la Facultat de Teologia de Catalunya; es llicencià en humanitats al Pontifici Institut Superior de Llatinitat i en filologia clàssica a la Universitat de Barcelona. Els seus manuals *El català en fixes* (1968), *Català fàcil* (1983) i *El català* (1984) han tingut una gran acceptació. També ha publicat, entre altres, *La conjugació dels verbs* (1990), *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* (1994-95), *Diccionari auxiliar* (1996) i *Català progressiu* (1997).

29. Es tracta de la gramàtica JANÉ, Albert et al. *Signe, normes pràctiques de gramàtica catalana*. Barcelona, 1961.

30. TRIADÚ, *Memòries d'un...*, op. cit., p. 126.

31. Acta fundacional de la revista *Cavall Fort*. Agraïxo a la Mariona Caralt i Sagalés la còpia

Bé, perquè pogués sortir Cavall Fort, naturalment, es va anar a trobar el doctor Masnou. I el doctor Masnou, com sempre, va dir que sí.³² I es va fer a través d'una branca de l'Església que em sembla que era el Consell Diocesà. I es va fer servir un full que ja sortia com a, podríem dir, primera excusa per una cosa que s'ampliava i que seria el Cavall Fort. Si no ho recordo malament, el nom de «Cavall Fort» va sortir, no sé si era de la mare o de l'àvia d'en Pep Espart, que diu «sí, li podrieu donar el nom d'aquell joc que hi ha que és cavall fort». O sigui que aquesta és una mica la història de Cavall Fort.

A Josep Tremoleda li vàrem dir que podia ser el primer director de la revista. Ell va dir que sí. Va venir a Vic perquè nosaltres li havíem dit que hi havia una dibuixant que ens semblava que aniria molt bé per una revista infantil. [...] I en Josep Tremoleda havia fet un estudi de les revistes estrangeres infantils molt ben fet. Va venir a Vic. Va venir a veure els dibuixos que feia la Pilarín Bayés. No es va voler manifestar al seu davant, però després en sortint, ens va dir a en Joaquim Onyós i a mi mateix que veia molt difícil que la Pilarín Bayés fes mai dibuixos per Cavall Fort. Perquè tot l'estudi que havia fet ell, i que es veu que era el que realment primava a tot Europa, era de fer coses molt realistes. Bé, ja sabem que la Pilarín Bayés ha estat una de les ànimes de les il·lustracions de Cavall Fort, o sigui que en Tremoleda, que no se solia equivocar mai, amb aquesta sí que la va vessar.

El 6 de desembre d'aquell mateix any ja sortia al carrer el primer número de la revista infantil i juvenil *Cavall Fort*.³³

L'any 1969 van començar a actuar una sèrie de persones per a la creació d'una delegació d'Òmnium Cultural a Osona:

«Mentrestant, durant molt temps, un grup de persones interessades en la promoció de la Cultura, algunes sòcies d'Òmnium Cultural i d'altres no, es va anar reunint d'una manera informal, unes cinc o sis vegades. D'aquestes reunions

d'aquest document, el qual fou utilitzat per al seu treball de recerca de Batxillerat «Armand Quintana, tota una vida de compromís amb el país i la cultura», realitzat l'any 2006.

32. Ramon Masnou i Boixeda (Taradell, 1907 – Vic, 2004) va ser nomenat bisbe titular l'any 1955 en morir Joan Perelló i Pou. Durant la seva vida va contribuir moltes vegades en la defensa de la llengua catalana. En són exemples l'empara que donà al concurs literari de Cantonigròs o la defensa d'Òmnium Cultural davant el ministre Fraga Iribarne. Per saber-ne més, vegeu ROVIRÓ, Ignasi. «Crònica del bisbat de Vic». A: *L'església catalana durant el franquisme 1939-1975*. Badalona: Claret, 2005.

33. Entre les característiques que havia de reunir la revista, citades a l'acta fundacional, cal destacar-ne les següents: «a) Tener un contenido formativo-educacional y recreativo, en sus aspectos religioso, familiar y humano b) subsanar, por tanto, la crisis lamentable acusada tan frecuentemente por pedagogos, religiosos y padres, en materia de lecturas infantiles. d) Estar sometida a la censura eclesiástica para que nada ofenda al dogma, moral, ni buen sentido cristiano. f) Ser redactada en lengua catalana ya que así lo solicitan muchos padres de familias que, de jovencitos, leyeron revistas infantiles en lengua vernácula y echan de menos un instrumento que recuerde viejas tradiciones, juegos y temas infantiles de antaño en la familia; mientras que por el contrario, en la mayoría de publicaciones infantiles actuales, sólo hay propaganda de temas insulsos, picarescos, copiados del extranjero y a veces de mucho mal gusto. A este fin se ha adoptado como título de la revista, el de un juego infantil muy conocido. Ello no es inconveniente para que, según el sentir de la Iglesia, si la revista tuviere aceptación, por su alto sentido educativo, pudiera también publicarse en lengua castellana».

van sortir concretament unes peticions per escrit als directors de TOTS els col·legis de Vic, signades pels pares dels alumnes, demanant ensenyament de català per als seus fills. Era l'any 1969. En una d'aquestes reunions, tinguda a Centelles el 9 d'abril del 70, va quedar decidit que el que calia per a donar una continuïtat i un suport organitzatiu a aquells contactes, era de fer gestions per tal d'obrir una Delegació d'Òmnium Cultural a Vic.»³⁴

La Junta promotora de la delegació d'Òmnium Cultural d'Osona veia la necessitat de coordinar accions per a l'ensenyament de la llengua catalana, unificant els esforços amb la Delegació d'Ensenyament de Català d'Òmnium Cultural de Barcelona. Així, doncs, l'entitat d'Osona prioritzà promoure les classes de català a les escoles i ajudar a la preparació de personal per obtenir els certificats de la JAEC.³⁵

El 17 de març de 1971 es portà a terme l'assemblea general de socis de la demarcació per a la constitució de la delegació comarcal d'Òmnium Cultural a Vic, en què s'efectuà l'elecció de la primera Junta Rectora de l'entitat. Aquesta era la següent: Anicet Altés, com a president, Josep M. Casadesús, Josep M. Casals, Joaquim Onyós, Maria Prat, Armand Quintana, Núria Rosell, Ramon Torra i M. Assumpta Vall-Ilovera.³⁶ Durant la reunió de l'assemblea, la Junta promotora de la delegació es va repartir la informació que s'havia de transmetre als socis i Quintana va ser l'encarregat d'expressar els motius de la creació de la delegació, fet que ens permet de conèixer que hi estava implicat des del primer moment.

Això va tenir lloc l'any 71, però un parell d'anys abans ja ens havíem començat de moure per veure si en un moment o altre podíem crear la delegació d'Òmnium perquè ens anava molt bé perquè així podíem reunir esforços. Al mateix temps ens donava una base no solament per reunir els esforços i tirar endavant allò que ja estàvem fent, sinó per ampliar les coses que podíem fer, sobretot de cara al país i de cara al català. Ens permetia coordinar moltes coses amb el contacte que hi havia entre Barcelona i nosaltres. Una de les primeres coses que vàrem fer amb la delegació d'Òmnium Cultural va ser demanar en el Col·legi d'advocats de Vic un informe jurídic sobre la llengua catalana. Aquest informe jurídic va tenir molta força. I va tenir una força especial perquè es va perdre una mica la por a la prohibició. De fet que, és clar, una prohibició escrita contra la llengua catalana no existia. Allavors, aquest informe al mateix temps buscava totes les raons per demostrar que la llengua catalana calia ensenyar-la a Catalunya. La delegació ens va servir, sobretot, per començar uns contactes amb els col·legis. Perquè de cursos de català nosaltres ja en fèiem pràcticament a tota la comarca. Però allà on no era viable de poder-hi entrar era en els col·legis. I en canvi, hi anàvem amb més força. Hi

34. Informació extreta del document «Justificació de la necessitat de crear una delegació comarcal i exposició informativa de les gestions realitzades per la Junta promotora de la delegació», sense data. Arxiu d'Òmnium Cultural d'Osona. Vull agrair a David Colomer, Jordi Ortiz, Berta Rierola i Marta Ollich totes les facilitats que m'han donat per consultar l'Arxiu d'Òmnium Cultural d'Osona.

35. Informació extreta de l'ordre del dia de la reunió del dia 15 d'octubre de 1970. Arxiu d'Òmnium Cultural d'Osona.

36. Informació extreta del document «Convocatòria d'assemblea general de socis de la demarcació per a la constitució de la delegació comarcal», 8 de maig de 1971, Arxiu d'Òmnium Cultural d'Osona.

va haver col·legis que ens van rebre molt bé. Nosaltres anàvem a vendre cursos de català com aquell que els va a vendre bolígrafs. Amb la cartera a la mà i escolti, que nosaltres podríem fer això, podríem fer això altre. A més a més, els facilitàvem material i els facilitàvem professor. Tot, tot gratis, a càrrec de la delegació d'Òmnium Cultural.

A l'Arxiu d'Òmnium Cultural d'Osona, s'hi conserva el «Dictamen jurídic elaborat per l'II-lustre Col·legi d'Advocats de Vic, sobre l'Idioma català a les escoles de Catalunya». Es tracta de tres pàgines, redactades en català i amb data del 12 de febrer de 1972, en què es conclou: «1. Els mestres de Catalunya han d'ensenyar el català, tant en el nivell preescolar com en el de l'Educació General Bàsica. 2. Els alumnes i llurs representants legals en son cas, poden exigir als mestres l'acompliment del deure abans esmentat. 3. Les altres matèries pròpies dels dos nivells poden explicar-se en català, tant per facilitar l'aprenentatge dels alumnes, com per realitzar una activitat de conreu del català establerta per la Llei».³⁷

Hi va haver col·legis que no varen reaccionar bé, n'hi va haver d'altres que no reaccionaven perquè tenien massa por de les inspeccions, sobretot dels col·legis particulars, i després n'hi va haver alguns que van reaccionar extraordinàriament bé. Per exemple jo recordo l'Escorial de les monges carmelites de Vic que ens vam ensopegar en un moment en què hi havia la mare provincial i li vàrem explicar bé i la mare provincial va dir «ui, això ho veig molt bé. Realment és una feina que s'ha de fer. I no solament és una feina que s'ha de fer aquí, sinó que jo penso que a Barcelona jo hi puc reunir trenta monges perquè puguin fer aquests cursos de català i aquestes monges no hi ha dubte que després seran professores de català dels nostres col·legis». O sigui que ens van rebre bé i és curiós perquè això ja és després de l'any 71, perquè la delegació de Vic oficialment, encara que ja n'haguéssim parlat abans, es va obrir l'any 71. Per tant, hi deuríem anar més tard de l'any 71. I encara hi havia aquesta por i aquest recel quan sembla que el franquisme ja havia evolucionat molt, però no, no, realment era així.

A finals dels anys seixanta i durant els setanta, i sumant-ho a la feina que comporten les tasques laborals de portar un negoci, Armand Quintana feia de professor de llengua catalana per a la preparació de l'alumnat que es volia presentar a la prova de la JAEC.³⁸ Totes les gestions de l'examen les facilitava Òmnium Cultural, que muntava cursos de llengua i literatura catalanes per les diverses Biblioteques Populares de la Excma. Diputación.³⁹ Quintana va ser president de la

37. «Dictamen jurídic elaborat per l'II-lustre Col·legi d'Advocats de Vic, sobre l'Idioma català a les escoles de Catalunya», 12 de febrer de 1972. Arxiu d'Òmnium Cultural d'Osona.

38. Quintana, a més, va ser un activista en pro de la divulgació del jazz, gènere musical que va conèixer a fons i del qual parlà tant en cercles afectes al tema com en instituts d'ensenyament, o en les sessions dels «Dimecres de jazz», organitzades per la llibreria Clam de Vic.

39. En un currículum vital fet per Armand Quintana l'any 1970 s'informa que aleshores encara era «Profesor en activo de Lengua Catalana por la JAEC (Òmnium Cultural)» i que feia de professor de català en les diverses biblioteques Populares de la Diputación. Fons privat Pilar Cabot.

delegació d'Òmnium Cultural d'Osona des de l'any 1976 fins al 1980. També va ser durant els anys setanta, concretament el curs 1970-1971, que Armand Quintana es va treure, mitjançant l'ensenyament lliure i després de passar la prova per als estudiants de més de vint-i-cinc anys que volguessin accedir a la universitat, «Literatura y cultura catalana», una matèria que s'impartia a la Universitat de Barcelona, quan encara no s'havien reprès els estudis de filologia catalana, i que era examinada pel professor Ricard Salvat.⁴⁰ El desembre de 1979 aconseguia, per la Universitat Autònoma de Barcelona, el diploma de mestre de català.⁴¹

Amb les eleccions democràtiques, i en el segon govern de l'alcalde Ramon Montanyà, Armand Quintana entrà com a regidor de Cultura a l'Ajuntament de Vic (1983-1987). L'havia precedit el primer regidor de Cultura de l'etapa democràtica de l'Ajuntament, per l'Entesa Democràtica de Vic (PSUC, PSC i PSAN), Lluís Solà, que fundà el Servei de Català, primer esglaió de l'actual Consorci per a la Normalització Lingüística de Vic, i que aconseguí en ple l'obtenció d'un document que garantia, en un futur indeterminat, un teatre municipal per a la ciutat. Assegurar la continuïtat de la política cultural, i en concret aconseguir el teatre, va ser una de les raons d'Armand Quintana perquè es posés com a independent a les llistes de CiU. Va ser així com la ciutat aconseguí el teatre municipal Atlàntida (1984).⁴² Durant aquest període es gestionà el traspàs de les dades de la Guia Telefònica en llengua catalana (1985) i es portà a terme la campanya de catalanització dels noms dels carrers de la ciutat, entre d'altres accions.

Aleshores, ja una mica més tard perquè vaig estar una temporada que em van haver d'operar diverses vegades, més tard vaig encarregar-me de muntar una col·lecció de poesia perquè a la nostra comarca hi ha uns poetes, que jo considero molt bons, i que a mi em sabia greu que molta de la seva obra, doncs anés a raure en anys a dintre de calaixos abans no s'anés a publicar. Inicialment havia pensat de crear una revista de poesia, però més aviat amb gent de la comarca. N'hi havia una altra que també li havíem donat suport des d'Òmnium Cultural, que és Reduccions, però que aquella era més àmplia i jo volia limitar-me a la gent d'Osona. De totes maneres, vaig entrar en contacte amb un editor, amb el senyor Estrada Vilarasa, vigatà, que té una editorial a Sabadell que es diu Editorial AUSA, que publica llibres d'art. Em va dir que ell estava disposat a crear una col·lecció de poesia amb la seva editora si la portava jo. I jo m'hi vaig agafar perquè em va semblar que havíem de donar a conèixer els nostres poetes actuals.

I procedint amb la seva idea, l'any 1989 es presentaven els dos primers números de la col·lecció «Llimerol», de l'editorial AUSA de Sabadell. En aquesta col·lecció de poesia s'hi van publicar, assessorats per Armand Quintana, vuit llibres: *Balcó de guaita* (1989), de Pilar Cabot, *Bressol d'amor i d'angoixa* (1989), de Montserrat Llorens, *Samos* (1991), d'Elías Mas, *Vent de marbre* (1991), de Jacint

40. Certificat de l'assoliment, amb nota excel·lent, de la matèria «Literatura y cultura catalana». Curs 1970-1971. Barcelona, abril de 1971. Fons privat Pilar Cabot.

41. Diploma de mestre de català. Signat a Bellaterra el desembre de 1979. Fons privat Pilar Cabot.

42. Entrevista de Lluís Solà amb l'autora de l'article (novembre de 2012).

Sala, *L'hora de plegar* (1993), de Joan Mercader, *Novembre del meu primer any de néixer i de morir* (1993), de Jaume Sisterna, *Amb les mans de fang* (1993), de Josep Riera, i *Cares a la finestra. 20 dones poetes de parla anglesa del segle XX* (1993), de Montserrat Abelló.

Quintana, durant els anys noranta, també publicà articles i reflexions sobre temes d'actualitat a periòdics, en revistes com *Arrel*, *Estímul*, *Cop d'ull* o *La Lletra*, i efectuà conferències de caràcter reivindicatiu d'acord amb el compromís que sempre havia demostrat per la cultura i la llengua catalanes. No podem oblidar la seva col·laboració amb les Tertúlies amb Poetes impulsades des de la Biblioteca Joan Triadú de Vic i els treballs de poesia i sobre poesia que publicà als primers volums de la col·lecció de la mateixa biblioteca.

En el camp de la producció literària

Com a escriptor, i pel que fa a la narrativa, Armand Quintana encetà el gènere de la novel·la als setanta-quatre anys amb *El temps cremat* (Columna, 1995), en la qual per les connotacions autobiogràfiques que presenta ens deturarem més avall amb una breu anàlisi. El mes de març de 2001 va aparèixer el recull de relats curts *A l'ombra del semàfor* (La Busca Edicions), setze proses que comparteixen llibre amb les quaranta-dues que hi publica la seva segona esposa, la poeta Pilar Cabot. En aquest recull, els textos de Quintana recorren des dels temes més transcendents, com la mort, fins als més quotidians. Tots ells expressats amb el punt de vista humorístic característic de l'autor, l'essència principal del conjunt del llibre.

L'any 2002 es va editar el segon número de *La Bugadera. Periòdich Escandalós* (La Magrana), en què es va publicar el relat «El rossinyol i el gos», també aparegut a *Contes a la vora el Ter* (Ajuntament de Manlleu, 2000). L'any 2006 s'editaren pòstumament tretze narracions sota el títol *La corbata* (La Busca Edicions).

A partir dels 90 —noranta una mica enllà ja—, me'n vaig anar mig any seguit, perquè ningú no em destorbés, a Peníscola, que hi tenim una mica de refugi allà, i vaig començar la novel·la. Vaig pensar que al cap de mig any ja no la deixaria perquè si m'hagués quedat a Vic hauria sigut més difícil de tirar-la endavant perquè constantment tenim coses i coses. Allà hi vaig treballar mig any. Vaig tirar-la ja un bon tros enllà. I, ara últimament, pel mes de setembre, va sortir publicada a l'editorial Columna.

L'any 1995 va sortir publicada la primera i única novel·la, de caràcter autobiogràfic, d'Armand Quintana: *El temps cremat*. La narració es desenvolupa en tres parts que contenen les diverses històries dels personatges que intercedeixen en la vida del protagonista, en Toni. Ens centrarem en el diàleg no escrit que hi ha entre el jove Toni i Armand Quintana per establir les característiques autobiogràfiques de la novel·la. Si coneixem la biografia de l'autor no ens és gaire difícil de reconèixer, en el transcurs del relat, el paratge d'infantesa de Quintana on es concentra tot el record d'aquells anys confusos de la guerra i de l'atmosfera dura de la postguerra. Tant l'autor com el protagonista d'*El temps cremat* han nascut el mateix any i

al mateix lloc: el 1921 a Manlleu, Planelles a l'obra. El pare de Quintana, Ramon Quintana, també procedeix, com el d'en Toni, a qui diuen el Noi Prats a causa de la procedència geogràfica familiar, del Lluçanès. Tots dos, el pare de Quintana i el pare de Toni, són «tractants de bestiar» i moren l'any 1936, tot just començar el conflicte bèl·lic. Armand Quintana, com ja sabem, estudià a La Salle de Manlleu. En Toni, tot i que no diu el nom de l'escola, estudia a Planelles amb els *hermanos*. Molts dels aspectes que contextualitzen l'obra són els mateixos que marcaren la vida de l'autor, a l'època d'infantesa de l'autor i al lloc on es desenvoluparen.

Un dels primers records que jo tinc en l'aspecte polític va ser la vinguda de la República. En la vinguda de la República jo tinc records d'haver vist passar per davant de casa joves amb banderes multicolors, tres colors —vermell, groc i morat—, que cantaven alegres en la vinguda de la República, celebrant-la. Sé que en aquells moments com que allà a Manlleu no se sabia massa a veure què passaria, a la canalla jove no es deixaven participar en aquestes coses. Primerament perquè encara no estàvem formats per poder-hi participar, i després, per una certa por de què no hi haguessin encara, doncs, algun, diguem-ne, alguna baralla o cosa d'aquest tipus i ens quedàvem bastant a casa. De la proclamació de la República immediatament després recordo que vam anar a rebre un poeta manlleuenc, que estava exiliat des de feia molt temps, que es deia Lluís Pou i Solà⁴³ i que hi va acudir pràcticament tota la gent de Manlleu a l'estació i se'l va anar a rebre amb música i tot.

La novel·la reflecteix el mateix record:

«El 12 d'abril de 1931 es van celebrar eleccions municipals, a nivell d'Estat, i van donar una àmplia majoria a les candidatures republicanes. Al cap d'un parell de dies, les forces guanyadores proclamaven la República. El Noi Prats exultava.

A la memòria d'en Toni era ben viva la desfilada d'un grup de joves que cantaven i feien onejar banderes de colors molt alegres —vermell, groc i morat—, en un preludi de la concentració que, al vespre, tindria lloc a la plaça. Ell hauria volgut treure-hi el nas però el pare li ho va prohibir terminantment: “Poden anar mal dades i tu encara ets massa petit”, va dir-li. Sí que, no obstant, el diumenge següent el va portar a l'estació, a rebre un poeta de Planelles que feia anys que estava exiliat i era autor d'uns versos molt bonics que ell, en Toni, havia descobert en un programa de la Festa Major i se sabia de cor.»⁴⁴

43. Lluís Pou i Solà (Manlleu, 1901-1975). Filador i poeta. L'any 1924 fou empresonat pel règim de Primo de Rivera acusat de participar en els fets de Prats de Molló. Quan en sortí l'any següent, encara pendent de condemna, fugí a la Cerdanya, on féu de pastor, i, poc després, s'exilià a França. El 1930 fou indultat i tornà a Manlleu, on començà a participar en diverses publicacions com *Manlleu*, *El Record*, *La Nostra Dansa* i, posteriorment, a *Comarca*. Publicà diversos llibres de poesia: *Record de Manlleu* (1924), *Aires dels cims* (1933), *Aplec de Caramelles* (1933), *Esparses de la meua arpa* (1970), *Folklore nadalenc* (1974) i a l'*Antologia poètica* (1985), publicada per l'Ajuntament de Manlleu.

44. QUINTANA, Armand. *El temps cremat*. Barcelona: Columna, 1995, p. 33.

Tant l'Armand com en Toni continuaren els estudis de peritatge mercantil acabada la guerra a l'Escola d'Alts Estudis Mercantils de Barcelona. L'Armand i el jove Toni necessitaven treballar per poder ajudar la mare i una minyona (Magdalena en la ficció) que era com de la família —el germà gran, l'Adjutori (Joan a l'obra), s'havia exiliat a França i no en va tornar fins entrada la postguerra—, així que estudiaven a casa i s'examinaven a Barcelona. Trobem una línia molt prima entre la realitat de l'autor i la ficció. També és considerable el reflex de la personalitat de Quintana en el protagonista, com ho demostren les múltiples referències bibliogràfiques i cinematogràfiques aparegudes al llarg del text, la posició defensiva de la llengua catalana o la fascinació pel mar. Certament, *El temps cremat* retrata uns personatges anònims pel lector, alhora que universals i pròxims per les seves característiques humanes. No obstant això, no podem garantir l'anonimat del protagonista. En Toni ens permet conèixer l'entorn familiar de Quintana gràcies als fets reals: la mort d'en Roc, el mosso, l'angoixa de tenir la mare retinguda per milicians armats, les cartes del germà exiliat des de França fent veure que eren enviades des d'Amèrica, la mort de l'amic que toca el piano, etcètera. Tanmateix, és evident que en Toni és un personatge fictici i, com a tal, no es pot cenyir completament a l'experiència vital de l'autor.

Quintana, en una entrevista feta pel diari *El 9 Nou*, recordava l'adquisició del seu primer diccionari de català:

«Aquest escriptor recorda que a la Salle només hi havia un professor de català, el germà Agustí, i que “per culpa d'ell” va adquirir el primer diccionari, després de discutir sobre l'ortografia d'un mot. Quintana va comprar-se el Fabra, aleshores recent editat —era el 1932.»⁴⁵

Una experiència que també la trobem reproduïda a l'obra:

«Aquella feina amb el Llicenciat [l'*hermano* Martí] en Toni la feia molt de gust. A voltes, entre ells es produïen unes aferrissades discussions respecte a la correcció d'algun mot, com el dia que el noi va trobar en el seu quadern la paraula *orfenesa* corregida amb vermell per *orfanesa*. Va demanar al professor com era que li hagués esmentat una paraula que ell considerava escrita correctament, ja que el substantiu del qual derivava, tant el masculí orfe com el femení òrfena, portaven la e.

—Escolta, set-ciències: Mira't aquest diccionari i no protestis més.

Efectivament, en *aquell* diccionari el mot figurava escrit amb a.

En arribar a casa, en Toni va dir a la seva mare que havia de comprar un llibre que li feia molta falta però que no volia el que li subministrarien a la procuradoria del col·legi, font obligada d'on sortien tots els textos que utilitzaven els alumnes. Ell en volia un de determinat, el diccionari Fabra, aparegut no

45. M. C. «Interès constant pel català. A l'escriptor manlleuenc Armand Quintana, de petit ja li interessava la llengua». *El 9 Nou* (24 de setembre de 1999), p. 64.

feia gaire temps; un volum gruixut, força car, que li servia no solament per als estudis sinó per a tota la vida.»⁴⁶

No disposem d'espai per comentar tots els paral·lelismes que hi ha entre la vida d'en Toni i la de Quintana, ni tampoc les anècdotes que, com les escrites, es multipliquen al llarg de la novel·la. Aquest comentari breu d'*El temps cremat* ens ha permès de donar a conèixer una faceta més pròxima i humana de l'autor i, en definitiva, es converteix en un punt de vista més de la biografia d'Armand Quintana, responent a la intenció primera d'aquest article.

En part és una novel·la autobiogràfica, però només en part, perquè, és clar, m'han anat sortint uns personatges que més aviat els he fet anar cap on jo volia, després de fer l'esquema de la novel·la. Però sí que hi ha moltes vivències reals, algunes de les quals han quedat anotades aquí mateix, i d'altres que encara que no siguin reals, per fer més homogènia i compacta la novel·la, vol dir que són preses pràcticament de la vida, més que no pas el document, perquè he estat parlant amb gent de la mateixa època i he aprofitat alguna de les seves vivències. Aquesta novel·la, El Temps cremat, la vàrem presentar a Vic el 18 d'octubre, a Manlleu el 17 de novembre, a Centelles i Girona el mes de desembre, i a l'Ateneu Barcelonès el 18 de gener de 96.

Recapitulant i conclouent, Armand Quintana va ser un defensor i divulgador de la cultura, la literatura i la llengua catalanes en unes circumstàncies adverses al seu lliure desenvolupament en el seu propi país, el nostre país.⁴⁷ La trajectòria cívica de Quintana el converteix en un exemple de lluita, de construcció i de contribució al servei de la comunitat, no sols per haver-hi dedicat tants esforços, sinó pel coratge d'haver-ho fet en unes circumstàncies tan difícils. I, ara més que mai, ens cal reconèixer-ho i recordar-ho.

Jo voldria deixar un missatge pòstum a la joventut. I és que prenguin consciència que pertanyen a un poble amb uns costums i amb una llengua que s'han de defensar. I que per tant, necessiten de la seva fidelitat i de la seva col·laboració.

Em sembla que no he de dir res més.

46. QUINTANA, *El Temps Cremat*, op. cit., p. 17.

47. La faceta multidisciplinària de Quintana fa que no haguem pogut parlar sobre totes les activitats en què participà i que deixem constància de la necessitat d'elaborar una biobibliografia completa de l'autor.

